

Едита Андрић*
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

UDK: 811.511.141'373.2(497.113Novi Sad)
DOI: 10.19090/gff.2022.2.253-276
Originalni naučni rad

МАЂАРСКИ НАЗИВИ УЛИЦА У НОВОМ САДУ**

Предмет интересовања рада јесу називи новосадских улица на мађарском језику, како они некадашњи, у међувремену преименовани, тако и они који су још и данас у употреби, при чему се даје и осврт на новије иницијативе за надевање имена повезаних са мађарским личностима. На крају се резимирају карактеристике везане за имена улица у Новом Саду.

Кључне речи: ономастика, одоними, називи улица, улице Новог Сада

1. УВОД. Основна функција улица јесте начин организовања насеља, а називи за улице омогућавају лакшу оријентацију у урбаном простору. Истовремено пак они имају и секундарну, али за овај рад значајнију улогу јер говоре много о самом граду, о његовој историји, традицији, духовности његових становника, њиховој култури, идеологији, степену толеранције, менталитету итд. То посебно важи за насеља која су током своје историје, услед промене државних граница, мењала и друштвено уређење и идеологију. Добар пример за то јесу мултиетничке области попут Војводине, где се суживот различитих нација и националности огледа у свим областима свакодневног живота њених житеља, па тако посредно и у именовању улица.

Као што се то из наслова види, тему овог рада представљају мађарски називи улица Новог Сада кроз историјску перспективу. Истраживање се преваходно темељи на монографији *Бревијар улица Новог Сада: 1745–2001*. (Миросављевић 2002), чији је аутор, Јован Миросављевић, дугогодишњи члан Комисије за називе делова насељених места и јавних служби Скупштине града Новог Сада. Други наш извор представља студија Кристијана Обшуста под насловом *Одоними Новог Сада: кратак преглед улица у контексту*

* andrice@ff.uns.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Мађински језици и књижевности у АП Војводини – семиотички и културни ресурси етничког идентитета*, број пројекта 142-451-2587/2021-01.

историјског памћења и колективне меморије града (Обшуст 2014). Миросављевићева књига је подељена на четири поглавља: прво садржи списак садашњих улица у Новом Саду, у другом се налазе некадашњи називи, у трећем су побројани немачки, а у четвртном стари мађарски називи улица.

Како видимо из монографије, већина назива улица на мађарском језику настала је у два периода (1867–1918, односно 1941–1944. године), иако се већ на првој историјској карти Новог Сада из 1745. године међу девет забележених назива улица нашао и један мађарски (два су на српском, а шест на немачком језику). У поменутом два раздобља настало је укупно 448 мађарских назива улица, при чему напомињемо да регистар улица из 2001. године садржи укупно 800 јединица, од којих је само 26 мађарских (3,25%).

Морамо одмах на почетку напоменути да су се имена улица мењали током историје града, па тако и у периодима када су мађарски називи били доминантни. Тако се за неке улице јављају паралелни називи из два хронолошка слоја, па се може стећи утисак да се ради о непоклапању имена у тексту. За ранији период су били карактеристични одоними са предметном компонентом, а тек касније су постала доминантнија имена са властитом именицом у свом саставу. Ево и неких примера: данашња Улица Војводе Шупљикца се раније звала *Három kalapács utca* – Три чекића, а касније *Három utca* – Ливничка; Улица Петра Кочића је пак променила чак три мађарска назива *Méz utca* – Медена, *Szarvas utca* – Јеленова и *Szegedi utca* – Сегединска; затим Улица Змај Огњена Вука је прво била *Kanál utca* – Кашикина, а затим *Liszt Ferenc utca* – Улица Франца Листа; данашњи Трг републике је такође првобитно био *Fa piac/tér* – Дрварска пијаца, односно Дрварски трг, а затим *Hal piac/tér* – Рибља пијаца, Рибљи трг.

2. НЕКАДАШЊИ МАЂАРСКИ НАЗИВИ УЛИЦА У НОВОМ САДУ. У појединим периодима историје града називи улица су у плановима, на таблама и у документима били исписивани искључиво на мађарском језику. Неки од њих (приближно половина свих имена) у свом саставу имају властите именице, било да су то лична било географска имена.

2.1. ОДОНИМИ СА ВЛАСТИТОМ ИМЕНИЦОМ У СВОМ САСТАВУ.

2.1.1. НАЗИВИ УЛИЦА КОЈЕ САДРЖЕ ЛИЧНА ИМЕНА. Свака нација, у различитим раздобљима своје историје, одаје почаст својим најистакнутијим личностима на различите начине, међу којима је један од највидљивијих називање улица по њима. Та пракса је код нас узела маха сразмерно касно,

крајем 19. века. У случају првог члана назива у виду личног имена испољава се функција присећања и поштовања, односно комеморације личности. Већину имена која се налазе у списку чине познати мађарски појединци: историјске личности, краљеви, владари, достојанственици, војсковође, као и писци, песници, уметници, научници, учитељи, академици итд.

Краљеви и владари су припадали разним периодима у историјским границама некадашње Мађарске, где доминирају они из Ердеља:

Báthory¹ utca, Batthyányi² utca, Bethlen³ utca, Bocskay⁴ utca, Géza fejedelem⁵ utca, Jenő főherceg⁶ utca, József főherceg⁷ utca, Kossuth Lajos⁸ utca, Könyves Kálmán⁹ utca, Mátyás király¹⁰ utca, Nagy Lajos¹¹ utca, Szécsényi¹² utca, Zápolyai¹³ utca, Zsigmond király¹⁴ utca.

Посебно популарни државници су добијали и неколико улица, односно путеве и тргове:

¹ Иштван Батори (1533–1586), ердељски кнез. Данашња Улица Мише Димитријевића.

² Лајош Баћањи (1807–1849), државник, гроф. Данашња Војводе Шупљикца.

³ Габор Бетлен (1580–1629), ердељски кнез. Данашња Ветерничка.

⁴ Иштван Бочкаи (1557–1606), ердељски кнез. Данашња Сарајевска и Ватрослава Јагића.

⁵ Кнез Геза (940–997), отац првог крунисаног мађарског краља, Светог Стефана. Данас је то Улица Захарија Орфелина.

⁶ Надвојвода Евгеније Савојски (1663–1736). Данас је то Улица Лукијана Мушицког.

⁷ Надвојвода и краљевић Јожеф (1776–1847), вицекраљ Мађарске. Данас се ова улица зове Цара Душана.

⁸ Лајош Кошут (1802–1894), државник. Данас су то улице Краља Александра и Народних хероја.

⁹ Калман Кењвеш (1068–1116), мађарски краљ. Данашња Романијска.

¹⁰ Матија Корвин (1443–1490), мађарски краљ, син Сибињанин Јанка.

¹¹ Лајош Нађ (1326–1382), мађарски краљ. Садашња Гогољева.

¹² Иштван Сечењи (1791–1860), државник. Данас је то Улица Лазе Костића.

¹³ Јанош Запоља (1487–1540), ердељски кнез, хрватско-угарски краљ. Данас су то Јадранска и Стевана Милованова.

¹⁴ Краљ Жигмунд (1361–1437), угарски и чешки краљ и немачко-римски цар. Садашња Крилова.

Rákóczy köz (Ракоцијев пролаз), *Rákóczy utca* (Ракоцијева улица), *Rákóczy Ferenc utca* (Улица Ференца Ракоција), *Rákóczy Ferenc út* (Пут Ференца Ракоција)¹⁵.

Поменимо овде да је Ракоцијева улица постојала већ на најстаријој мапи града из 1745. године, као већ поменута једина мађарска од девет улица наведених на карти. За време Аустроугарске монархије, по угледу на друге градове у царству, Франа Јосиф је у Новом Саду прво добио свој трг, који је отворен рушењем старе градске куће, а затим и две улице и један пут:

Ferenc Józseph utca (Улица Фране Јосифа – данас Јована Суботића), *Ferenc utca* (Франина улица – данас Ђорђа Јовановића), *Ferencz József tér* (Трг Фране Јосифа – данас Трг слободе), *Ferencz József út* (Пут Фране Јосифа – данас Хајдук Вељкова).

Током Другог светског рата мађарске власти су, да би нагласиле свој политички и идеолошки савез са фашистичком Немачком и Италијом, назвале улице по њиховим вођама и диктаторима и другим истакнутим личностима тих режима: Адолфу Хитлеру, Бениту Мусолинију, немачком рајхсмаршалу Герингу, а булевар је добио и Миклош Хорти, диктатор који је био на челу квислиншке владе у Мађарској:

Hitler Adolf utca (данас Улица краља Александра); *Göring utca* (данас Улица Васа Стајића); *Mussolini utca* (данашња Змај Јовина); *Horthy Miklós sugárút* (данас је то Булевар Михајла Пупина).

Позамашан је број оних улица које су своје називе добиле по истакнутим мађарским књижевницима. Неке од тих улица и данас постоје, али већина је преименована:

Arany utca, *Arany J.*¹⁶ *utca*; *Bajza József*¹⁷ *utca*; *Balassy Bálint*¹⁸ *utca*; *Berzsenyi Dániel*¹⁹ *utca*; *Eötvös*²⁰ *tér*; *Gárdonyi Géza*²¹ *utca*; *Jókai Mór*²²

¹⁵ Ференц Ракоци (1676–1735), ердељски кнез, вођа устанка и краљ. Ракоцијев пролаз је данас Стефана Стефановића, Ракоцијева улица је Стевана Сремца, некадашња Ракоцијева и Ракоцијев пут су обухватале данашњи Позоришни трг, Јеврејску и Футошку улицу.

¹⁶ Јанош Арањ (1814–1882), песник, Петефијев савременик. Арањова улица и Улица Ј. Арања је данас Масарикова, док је некадашња Вацка улица преименована у Улицу Јаноша Арања.

¹⁷ Јожеф Бајза (1804–1858), академик и књижевник. Данас је то Улица Јована Андрејевића.

¹⁸ Балинт Балаша (1554–1594), књижевник и песник. Његова улица се данас зове Јиричекова.

*utca; Katona József*²³ *utca; Kazinczy*²⁴ *utca; Kisfaludy*²⁵ *utca; Kosztolányi Dezső*²⁶ *utca; Kölcsey*²⁷ *utca; Madách Imre*²⁸ *utca; Mikes Kelemen*²⁹ *utca; Mikszáth Kálmán*³⁰ *utca; Móra Ferenc*³¹ *utca; Petőfi utca; Petőfi Sándor*³² *utca; Szenteleki Kornél*³³ *utca; Vitkovics*³⁴ *utca; Vörösmarty Mihály*³⁵ *utca.*

¹⁹ Данијел Бержењи (1776–1836), књижевник. Ова улица се данас зове Корнелија Станковића.

²⁰ Јожеф Етвеш (1813–1871), академик, књижевник. Данас је то Масарикова улица.

²¹ Геза Гардоњи (1863–1922), романописац. Ова улица се данас зове Мичуринова.

²² Мор Јокаи (1825–1904), романописац. Један од пређашњих назива ове улице је био Ђурчијска, а данас су то две повезане улице: Светозара Марковића и Пашићева.

²³ Јожеф Катона (1791–1830), књижевник, драмски писац. Ова улица се данас зове Топлице Милана.

²⁴ Ференц Казинци (1759–1831), књижевник. Данас је то Улица Веселина Маслеше.

²⁵ Карољ Кишфалуди (1788–1830), књижевник. Садашња Димитрија Аврамовића.

²⁶ Деже Костолањи (1885–1936), књижевник, публициста и критичар, пореклом из Суботице. То је данас Улица Стевана Брановачког, а Костолањи је поново добио своју улицу 2009.

²⁷ Ференц Келчеи (1790–1838), књижевник, песник, написао је и мађарску химну. Ова улица се данас зове Косанчић Ивана.

²⁸ Имре Мадач (1823–1864), племић, писац и песник. Најпознатије му је дело *Човекова трагедија*. Ово је данас Улица Војводе Путника.

²⁹ Келемен Микеш (1690–1761), књижевник. Његова улица је данас Улица Стевана Сремца.

³⁰ Калман Миксат (1847–1910), романописац. Данас се ова улица зове по једном другом Мађару, учеснику НОР-а, Ернеу Кишу.

³¹ Ференц Мора (1879–1934), књижевник и археолог из Сегедина. Ово је данас Улица Лазе Нанчића.

³² Шандор Петефи (1823–1849), песник и револуционар. Некадашња Петефијева је данас Железничка и Ласла Гала, док Улица Петефи Шандора постоји у новосадском насељу Телеп.

³³ Корнел Сентелеки (1893–1933), књижевник из Сивца. Ова улица се данас зове Достојевског, али Улица Сентелеки Корнела постоји данас на Телепу.

³⁴ Михајло Витковић (1778–1829), мађарски и српски писац и адвокат. Његова улица носи назив Петра Кочића.

Уметници и научници су такође били заступљени:

*Benczúr*³⁶ *utca*, *Bólyai Farkas*³⁷ *utca*; *Erkel Ferenc*³⁸ *utca*; *Fadrusz János*³⁹ *utca*; *Gróf Teleki Pál*⁴⁰ *utca*; *Irinyi János*⁴¹ *utca*; *Liszt Ferenc*⁴² *utca*; *Munkácsy Mihály*⁴³ *utca*; *Szinyei Merse*⁴⁴ *utca*

Од библијских личности поменимо:

Boldog Margit utca (Улица Блажене Маргите – данас Улица Васе Стајића); *Mária utca* (Маријина – данас Паје Јовановића); *Anna utca* (Анина – данашња Натошевића); *János tér* (Јованов трг – данас је Житни трг); *József utca* (Јожефова – данас Јована Храниловића).

Ипак, променама нису били подвргнути само називи улица добијени по личностима битним за мађарску културу. Примера ради, страна имена, као што су светски писци или други страни уметници, само су спорадично била присутна, али су и она промењена. Наиме, између осталих у наведеном периоду улицу су добили Бетовен (данас Лазе Станојевића), Гете (данас је то Трг галерија) и Шилер (садашња Стратимировићева).

Из наведеног се јасно да закључити да се код именовања улица по некој знаменитој личности првенствено водило рачуна о томе да то буду појединци који су значајни за целокупни мађарски народ, а да су особе пореклом из Војводине и Новог Сада само спорадично заступљене. Међутим, постојали су и изузеци:

³⁵ Михаљ Верешмарти (1800–1855), књижевник. Данас је то Улица Вука Караџића.

³⁶ Ђула Бенцур (1844–1920), академски сликар. Садашња Улица Светислава Касапиновића.

³⁷ Фаркаш Болаи (1775–1856), академик, математичар. Улица је преименована у Тихомира Остојића.

³⁸ Ференц Еркел (1810–1893), композитор и диригент. Композовао је и мађарску химну. Данас носи назив Илије Бричанина.

³⁹ Јанош Фадрус (1858–1903), вајар. Ту је данас Вршачка улица.

⁴⁰ Гроф Пал Телеки (1879–1941), академик, географ, државник. Садашња Улица Илије Огњановића.

⁴¹ Јанош Ирињи (1819–1895), хемичар. Имао је улицу на месту где се данас налази Улица Матице српске.

⁴² Франц Лист (1811–1886), композитор, пијаниста. Ту се данас налази Улица Змај Огњена Вука.

⁴³ Михаљ Мункачи (1844–1900), сликар. Ово је данас Прешернова улица.

⁴⁴ Мерше Сињеи (1845–1920), сликар. Данашња Цетињска улица.

– др Нандор Брезовски (1879–1938), хирург који је студирао у Будимпешти, Берлину, Паризу, по повратку је отворио хируршку клинику, која је постала надалеко позната. Улица која је добила име по њему после рата је променила назив из политичких разлога са образложењем да је Брезовски био члан мађарске иредентистичке партије: некадашња *Dr. Brezovszky Nándor utca* данас носи назив Новака Радоњића.

– др Вилмош Вилт (1875–1939) био је један од оснивача и директор Јодне бање у Новом Саду, за изузетно залагање је добио племићку титулу Мађарске. Данас улица названа по њему носи назив Николе Тесле.

– Ференц Фат (1874–1934) био је новосадски жупник и црквени писац. Оснивач је новина „*Dél Bácska*“ („Јужна Бачка“), претече листа „*Reggeli újság*“ („Јутарње новине“). Улица некада названа по њему данас је посвећена Јовану Поповићу.

– Ендре Флат (1815–1885) био је новосадски велики жупан. Флатова улица се данас зове Поштанска.

– Ђула Милер је, како се сматра, био новосадски трговац. Ова улица сада носи назив Теодора Павловића.

– Парчетич Феликс (1839–1889), велики жупан новосадски и бајски. Учествовао је у урбанизацији града. Залагао се за сарадњу Срба и Мађара. Парчетићева је данас Партизанска улица.

– Шандор Пумер је био директор Евангелистичке основне школе у Новом Саду. Његова улица се данас зове улица Лазе Телечког.

– Иштван Тот Баги (1911–1941) био је новинар листа „*Reggeli újság*“ („Јутарње новине“), његова улица се сада зове Богдана Шупута.

2.1.2. ОДОНИМИ СА ГЕОГРАФСКИМ ЕЛЕМЕНТИМА. Поред личних имена, посебну групу чине називи улица које у свом саставу имају топониме, укључујући првенствено оне локалног карактера (*Alföldi utca* – Низијска, данашња Шумадијска; *Aranydomb utca* – Златни брежуљак, садашња Златне греде; *Bácska utca* – Бачка, садашња Петефи Шандора; *Délvidék*⁴⁵ *utca* – Делвидечка, данашња Сремска; *Duna part utca* – Дунавске обале, данашњи Београдски кеј; *Duna utca* – Дунавска са непромењеним називом), али и оне који су обележавали насеља, реке, превоје, низије, планине, области са тла историјске Мађарске па и шире:

⁴⁵ Делвидек је историјски назив за јужне крајеве некадашње Мађарске, односно за Војводину.

Aradi utca – Арадска по граду у данашњој Румунији, садашњи назив улице је Милана Ракића; *Badacsony utca* – Бадачоњска по виновродном крају Бадачоњ, данас је то Јаворова; *Balaton utca* – Балатонска по Блатном језеру, садашња Улица Жарка Зрењанина; *Bécsi utca* – Бечка, данас носи назив Васе Пелагића; *Cegléd utca* – Цегледска по граду у Мађарској, данас се зове Улица Петра Дрезгића; *Erdélyi utca* – Ерделјска, по румунској покрајини Трансилванији, која је дуго припадала Мађарској, данас се ова улица зове Козарачка; *Fehérvári utca* – Београдска, данас је то Арце Теодоровића, *Felvidéki*⁴⁶ *utca* – Фелвидечка, данашња Јернеја Копитара; *Győri utca* – Ђерска, по граду Ђер у Мађарској, данашња Улица Драге Спасић; *Hortobágyi utca* – Хортобајска, по пустари у Мађарској, данас је то Миленка Грчића; *Kárpát utca* – Карпатска, данас је то Јанка Чмелика; *Kassai utca* – Кошичка, по Кошичацама у данашњој Словачкој, данас се ова улица зове Владислава Каћанског; *Kecskeméti utca* – Кечкеметска, по граду Кечкемет у Мађарској, данас носи назив Милице Стојадиновић Српкиње; *Kézsmarki utca* – Кежмарска, по граду у Словачкој, данас Душана Василева; *Királyhágó utca* – Краљевски пролаз, по превоју у Трансилванији, данас је то Улица Стевана Мусића; *Körös utca* – Керешка по речном систему у Мађарској, данас се улица зове Козачинског; *Lajta utca* – Лајтина, по реци у Аустрији и Мађарској, данас је то Улица Саве Вуковића; *Latorca utca* – Латорција, по реци у Карпатима, сада је Церска; *Miskolci utca* – по граду Мишколц у Мађарској, данашња Текелијина; *Mohácsi utca* – Мохачка, по граду у Мађарској, чувеном по бици против Турака, данас је Улица Ђоке Мијатовића; *Nyitra utca* – Њитрина, по граду и реци у Словачкој, данас је Косовска; *Pesti utca* – Пештанска, данас носи назив Фрушкогорска; *Pozsonyi utca* – Пожунска, садашња Раваничка; *Rába utca* – Рабина, по реци у Аустрији и Мађарској, данас је Лукијана Мушицког; *Soproni utca* – Шопронска, по граду у Мађарској, данас је Шајкашка; *Tátra utca* – Татранска, по планини Татре, данас је Југ Богдана; *Temesi utca* – Тамишка је данас Партизанска; *Uzsoki utca* – Ужоки по кланцу истог имена, данас се зове Краљевића Марка; *Váci utca* – Вацка по граду у Мађарској, садашњи назив је Арањ Јаноша; *Velencei utca* – некадашња Венецијанска, данас се зове Павла Симића; *Vereckei utca* – Верецкеи улица по кланцу у Украјини, данас се улица зове Слободана Бајића.

Део ових назива су представљали маркере правца, будући да су означавали путне правце који воде до оближњег или удаљенијег насеља:

⁴⁶ Фелвидек је историјски назив за северне крајеве некадашње Мађарске, односно за Словачку.

Csenei utca – Ченејска; *Futaki utca* – Футошка; *Kamenicai utca* – Каменичка; *Kiszácsi utca* – Кисачка; *Pirosi út* – Руменачки пут; *Szabadkai utca* – Суботичка; *Szegedi utca* – Сегединска (данас Петра Кочића); *Temerini utca* – Темеринска; *Topolyai utca* – Тополска (Јана Хуса); *Zentai utca* – Сенћанска (Сутјеска).

2.1.3. НАЗИВИ УЛИЦА ИЗВЕДЕНИ ИЗ ЕЛЕМЕНАТА СРПСКИХ ВЛАСТИТИХ ИМЕНА. Већ тада су постојали називи улица у Новом Саду са карактеристично српским компонентама. Они су садржавали углавном лична имена:

Alekszai utca (Aleksina – по Алекси Шантићу, данас се ту налази Улица Полита Десанчића, док је улица посвећена Шантићу измештена на Грбавицу); *Atanaczkovits utca* (Атанацковићева је данас Гимназијска, а Улица владике Платона Атанацковића је премештена и отвара се из улице Жарка Зрењанина); *Bogdán utca* (Богдановићи су били најјача српска новосадска породица у 18. веку. Богдановићева је данас Скерлићева); *Csarnojevics utca* (Чарнојевића је данас Улица патријарха Чарнојевића); *Danicsics utca* (Даничићева и данас постоји на истом месту), *Doszitéj utca* и *Doszitéj Obrádovics utca* (и данас су сачувале назив Доситејева); *Hadzits-Szvetics utca* (такође и данас носи назив улица Хацић Светића); *Radicsevics utca* (Радичевићева се данас зове Бранка Радичевића), *Telecki utca* (по Лази Телечком, данас има проширени назив – Улица Лазе Телечког); *Vukovics utca* (Вуковићева се сада зове Саве Вуковића, док је једно време носила и назив Лајтина); *Zmaj Jovánovics utca* (данашња Змај Јовина улица се протеже од Трга слободе до Владичиног двора, док је једно време била у делу улице Златне греде).

Било је међу улицама српског порекла и оних које су представљале топониме или установе:

Peics utca (по Пејићевим салашима, удаљеним 13 км од града, данас је то Улица Краљевића Марка); *Riviczai utca* (Ривичка – по насељу близу Новог сада, данас је то Југ Богдана); *Uzspenszka utca* (и данас се зове Успенска), *Zlatna greda utca* (Златне греде постоји и на најстаријој карти из 1745. године).

У складу с некадашњом ортографском праксом, а за разлику од данашње, наведени одоними су, као што се може запазити, бележени мађарским фонетским писмом, без обзира на то што су у свом саставу имали властите именице на српском.

2.2. ОДОНИМИ СА ЗАЈЕДНИЧКОМ ИМЕНИЦОМ У СВОМ САСТАВУ. У другу велику групу назива улица спадају имена која на првом месту у конструкцији

као детерминаторе садрже неку заједничку именицу, и то називе предмета (често допуњене квантификаторима или квалификаторима у виду боја), природних просторних формација или пак намирница.

Називи у којима доминирају предмети претежно означавају средство занатлијског рада или уметничког изражавања, односно имена угоститељских објеката који су се налазили на тим локацијама

Fehérhajó utca – некадашња улица Беле лађе је данас Његошева; *Három hegedű utca* – Три виолине, постала је улица Аугуста Цесарца, док *Három kalapács utca* – Три чекића (једно време је била *Három utca* – Ливничка), а сада носи назив Војводе Шупљикца; *Kanál utca* – Кашикина, која је у једном периоду носила назив по Францу Листу, данас је Змај Огњена Вука; *Kenyér utca* – Лебарска је сада Светозара Марковића; а *Méz utca* – Медена, је Улица Петра Кочића; *Négy krajcár utca* – Четири крајцаре се данас зове Даничићева; *Országzászló tér* – Трг државне заставе је био један од пређашњих назива Трга слободе; *Tégla utca* – Цигларска је била на локацији садашње Гагаринове и околине; *Vöröskapu utca* – Црвене капије су биле на месту где се данас налази Улица браће Рибникар; *Vörös szív utca* – Улица Црвеног срца је садашња Масарикова.

Природне просторне формације или грађевински објекти у простору такође су давали мотивационе импулсе за именовање појединих улица, и то:

Bánya utca – Рудничка, српска варијанта имена се задржала све до данас; *Bara utca* – Барска је постала Улица Марка Нешића; *Kert utca* – Баштенска, данас је то Улица Грозде Гајшин; *Legelő utca* – Пашњачка је садашња Текелијина; *Mocsár utca* – Мочварска је постала Лађарска; *Régi árok utca* – Стари јарак је био један од назива данашње Доситејево; *Rét utca* – Ливадска је данашња Марије Трандафил; *Strand utca* – Шtrand је садашња Сремска; а *Tó utca* – Језерска је Гагаринава.

Назив који се односи на карактеристичан облик улице: *Könyök utca* – Улица на лакат данас носи назив Гајева.

Постојао је велики број назива улица са компонентом номине професионалис које су носиле називе по разним занатима, занимањима, односно по занатским радњама које су доминирале у њима, али било је и оних који су садржали неку друштвену функцију, вероватно по знаменитим становницима који су живели у њима:

Csikós utca – Коњушарска се данас зове Старине Новака; *Dobos utca* – Добошарска је постала Улица Валентина Водника; *Fazekas utca* – Лончарска је задржала име до данас; *Gulyás utca* – Говедарска је данас Чика Стевина; *Halász utca* – Рибарска је добила име Болманска; *Hajós*

utca – Лађарска и данас носи то име; *Jópásztör tér* – Трг доброг пастира је био данашњи Трифковићев трг; *Juhász utca* – Чобанска је био назив за Улицу Јоакима Вујића; *Kertész utca* – Баштованска је данас Далматинска; *Kocsis utca* – Кочијашка (једно време је носила име и *Kölcsey utca* – Келчеијеве) сада је Косанчић Ивана; *Mester utca* – Мајсторска се звала некада Улица Косте Абрашевића; *Munkás utca* – некадашња Радничка је сада Улица Алберта Томе, док се данашња Радничка улица простире од Сутјеске до Кеја жртва рација; *Nádor utca* – Палатинска је некадашња Ветерничка; *Pásztor utca* – Пастирска је била данашња Јанка Веселиновића; *Püspök utca* – Владичанска се данас зове Гимназијска; *Rézműves utca* – Казанцијска је Улица Јована Суботића; *Sütő utca* – Пекарска је један од бивших назива за Гимназијску; *Szűcs utca* – Ђурчијска, тако се некада звала Светозара Марковића и Пашићева; *Úri utca* – Господска је данас Краља Александра; док је *Zöld vadász utca* – Улица зеленог ловца променила име у Пап Павла и Новосадског сајма.

Понеки називи улица су евоцирали историјска сећања на славну прошлост мађарског народа, као што је нпр. *Hét vezér*⁴⁷ *utca* – улица Седам вођа (данашња Хаџић Светића), и улице које су биле посвећене најзначајнијим вођама поменутих племена понаособ (*Álmos utca* – Алмошева, *Árpád utca* – Арпадова, *Botond utca* – Ботондова, *Előd utca* – Елодова, *Lehel utca* – Лехелова), док је већи број улица упућивао на војне објекте, формације, евентуално чиновне, или пак на врсте оружја:

Sánc utca – Шаначка, садашња Бранимира Ћосића, Граничарска и Шајкашка; *Laktanya utca* – Касарнска, садашња Војводе Бојовића; *Ágyú utca* – Топовска, данашња Светозара Милетића; *Hadnagy utca* – Поручникова улица, садашња Павлека Мишкина; *Honvéd*⁴⁸ *köz* – Хонведски пролаз је данашња Васе Пелагића, док је *Honvéd utca* – Хонведска заправо Улица Максима Горког; *Huszár*⁴⁹ *utca* – Хусарска је данас Улица Симе Матавуља; *Lövész utca* – Стрелачка је некадашње име Браће Рибникар; *Zászlós utca* – Барјактарска данас носи назив Јосифа Руњанина. *Hősök tere* – Трг хероја је један од назива за садашњи Трг слободе; *Levente*⁵⁰ *utca* – улица Левенте, данас Жарка

⁴⁷ Седам вођа племена који су учествовали у освајању данашње домовине.

⁴⁸ Мађарски домобран.

⁴⁹ Ратник, коњаник.

⁵⁰ Припадник парамилитарне омладинске организације између два светска рата и за време Другог светског рата.

Зрењанина; *Vitéz utca* – Витешка улица, касније Улица Полгар Андраша која се данас највећим делом утопила у Булевар Европе.

Најлепша међу одонимима била су имена која су садржавала различите ботаничке називе, или називе животињског света, иако је било и оних којима би се могла приписати негативна конотација. Међу називима који у свом саставу имају неку биљку доминира разнолико цвеће, као и имена дрвећа, док су житарице и поврће слабо заступљени:

Akácfa utca – Багремова, данашња Ади Ендреа; *Almásí utca* – Алмашка; *Bodza utca* или *Bodzafa utca* – Зовина, садашња Ђурђа Бранковића; *Búza piac/tér* – Житни трг; *Csalán utca* – Копривина, садашња Браће Поповић; *Cseresznye utca* – Трешњина, данас Тихомира Остојића; *Eper utca* – Дудова и *Epres utca* – Дударска је данас Улица Дожа Ђерђа; *Fűzfa utca* – Врбина, садашња Текелијина; *Gabona utca* – Житна улица, данас Темеринска; *Hársfa utca* – Липарска, садашња Моравска; *Lilium utca* – Љиљанова, данас Трг 27. марта; *Meggy utca* – Вишњина, данас се зове Јосифа Маринковића, *Muskátli utca* – Мушкатлова, данашња Пере Сегединца; *Orgona utca* – Јоргованска, је данас Сарајевска; *Retek utca* – Ротквина је данас Косте Шокице; *Rozmaring utca* – Рузмаринова је Лазе Телечког; *Rózsa utca* – Ружина је данас Текелијина и Илариона Руварца; *Szefű utca* – Каранфилска је постала улица Чернишевског; *Tölgyfa utca* – Храстова; *Tulipán utca* – Тулипанска, данашња Пајевићева; *Virág utca* – Цвећарска је данас Атанасија Герецког.

Од назива животиња претежно налазимо птице или рибе, ређе дивље и домаће врсте:

Béka utca – Жабина је данас улица Димитрија Аврамовића; *Borz utca* – Јазавчева данас носи назив Светосавска; *Cethal utca* – Китова, данашња Ђорђа Зличића; *Csuka utca* – Штукина је данас Партизанска; *Daru utca* – Ждралова, улица у Банатићу; *Egér utca* – Мишја, садашња Барањска; *Farkas utca* – Курјачка, данас Карађорђева; *Fecske utca* – Ластина је касније добила име Достојевског; *Fekete kakas utca* – Улица Црног петла, данас Саве Вуковића; *Fülemüle utca* – Славујева, улица данас носи назив Паје Марковића; *Galamb utca* – Голубова је постала Валентина Водника; *Gólya utca* – Родина је данас Милана Ракића; *Gyík utca* – Гуштерска је Хацић Светина; *Hal piac/tér* – Рибља пијаца и Рибљи трг су постали Трг републике; *Holló utca* – Гавранова је садашња Радоја Домановића; *Kacsá utca* – Пачја је данас Поштанска; *Kakas utca* – Петлова је Улица Матице српске; *Karvaly utca* – Копчева је садашња Марка Нешића; *Kecske utca* – Козја је данас Мише Димитријевића; *Kígyó utca* – Змијска је постала Петра Драпшина; *Nyúl utca* – Зечја се данас зове Ћирпанова; *Oroszlán utca* – Лавовска је

садашња Милоша Обилића; *Pacsirta utca* – Шевина се данас води као Вардарска; *Páva utca* – Паунова је постала улица Станка Пауновића; *Rigó utca* – Косова је данас Улица Ђорђа Дере; *Róka utca* – Лисичја је садашња Лукијана Мушицког; *Sas utca* – Орловска је добила име Саве Ђисалова; а *Sólyom utca* – Соколска је понела име Коперникова; *Szalonka utca* – Шљукина је постала Арсе Теодоровића; *Szarvas utca* – Јеленова пак име Петра Кочића; *Tengeri nyúl utca* – улица Питомог зеца је данас Јована Цвијића, док је *Turul utca* – Турулска, названа по митској птици Турул постала Охридска.

Релативно велики број назива улица односио се на установе, здања и зграде, односно трговине и продајна места која су се налазиле у њима:

Az állami gimnázium melletti utca – Улица поред државне гимназије је сада само Гимназијска, *Fa piac* – Дрварска пијаца и *Fa tér* – Дрварски трг пређашњи су називи за Трг републике; *Fűtőház utca* – Ложионичка се и данас налази на истом месту; *Görög iskola utca* – Грчкошколска такође; *Gőzmalom utca* – Улица парног млина се данас зове Стефана Стефановића; *Gyár utca* – Творничка је постала Булевар деспота Стефана; *Hátor utca* – Ливничка је била садашња Војводе Шупљикца; *Híd utca* – Ћупријска данас носи назив Земљане ћуприје; *Ipar utca* – Индустијска је измештена са Лимана у индустријску зону; *Iskola utca* – Школска се још увек налази на истом месту; *Kórház utca* – Болничка, сада је то Хајдук Вељкова; *Lisztmérő tér* – Брашнарска трг је некадашњи назив за Трг младенаца; *Mészárszék utca* – Месарска је садашња Каналска; *Mézeskalácsos utca* – Лицидерска је Улица Матице српске; *Posta utca* – Поштанска се и данас тако зове; *Temető utca* – Гробљанска је постала Пушкинова и Милешевска; *Templom tér* – Црквени трг и *Templom udvar* – Црквена порта били су називи за Католичку порту; а *Templom utca* – Црквена је некада била садашња Мите Ружића; *Torony utca* – Торањ је садашња Улица Бранка Радичевића; *Vám utca* – Царинска је данас Скопљанска; *Vásár utca* – Вашарска јесте данашња Улица хероја Тепића; *Vasút utca* – Железничка је сада Улица Бановић Страхиње; док је *Vöröskereszt utca* – Улица Црвеног крста садашња Пионирска.

Како је Нови Сад од почетака био (и остао све до данас) мултиетничка заједница, међу називима улица наша су се и имена етницитета, што указује на претежни национални састав становништва у поменутиим улицама (међу њима су и неки стари народи), али и уопште на шаренолики етнички састав грађана Новог Сада:

Avar utca – Аварска, данашња Коче Коларова; *Bolgár utca* – Бугарска (Саве Ђисалова); *Kis zsidó utca* – Мала јеврејска, односно *Magyar utca* Мађарска (Аугуста Цесарца); *Oláh utca* – Влашка (Антонa Чехова);

Orosz utca – Руска (Русинска и Берислава Берића); *Örmény utca* – Јерменска (Трг галерија); *Rutén utca* – Русинска (Богобоја Атанацковића); *Székely utca* – Секелска (Бранка Радичевића); *Szerb utca* – Српска (Патријарха Чарнојевића); *Tatár utca* – Татарска (Пере Попадића); *Török utca* – Турска (Батинска); *Zsidó utca* – Јеврејска (данашњи Позоришни трг, Јеврејска и Футошка).

Осим назива који садрже имена разноликог цвећа, морамо да поменемо још неке одониме који имају посебан емоционални набој, што највише произилази из гласовног састава самих лексема, али значајну улогу у стварању атмосфере има и семантика конституената, нпр. *Csillag utca* – Звездарска (Берислава Берића); *Hold utca* – Месечева (Пећка); *Délibáb utca* – Фатаморгана (Косте Рацина); *Paradicsomi utca* – Рајска (Словачка); *Tavas utca* – Пролећна (Ивана Кочија).

3. НОВИЛИ МАЂАРСКИ НАЗИВИ УЛИЦА У НОВОМ САДУ. У овом делу нашег рада пажњу ћемо најпре посветити само оним улица који се налазе у *Бревијару*. То су, заправо, називи који су опстали и након завршетка Другог светског рата, или који су настали од друге половине четрдесетих година прошлог века па све до прекретнице два миленијума, а који носе имена мађарских личности:

Ади Ендреа – Ady Endre utca; *Алмашка* – Almási utca; *Арањ Јаноша* – Arany János utca; *Бајчи–Жилинског* – Bajcsy Zsilinszky utca; *Браће Немет* – Német fivérek utca; *Варга Ђуле* – Varga Gyula utca; *Геру Кароља* – Géry Károly utca; *Дожа Ђерђа* – Dózsa György utca; *Пролаз Зилахи Лажоша* – Zilahi Lajos köz; *Јанике Балажа* – Balázs János Jani utca; *Јожеф Атиле* – József Attila utca; *Калмана Ланга* – Láng Kálmán utca; *Карас Пала* – Kárász Pál utca; *Киш Ернеа* – Kis Ernő utca; *Ласла Гала* – Gál László utca; *Лилике Бем* – Bem Lili utca (Bem Lívia – Lili); *Молнар Ђуле* – Molnár Gyula utca; *Павла Папа* – Pap Pál utca; *Петефи Шандора* – Petőfi Sándor utca; *Полгар Андраша* – Polgár András utca; *Сентелеки Корнела* – Szenteleki Kornél utca; *Серво Михаља* – Szervó Mihály utca; *Телепска* – Telepi utca; *Трг Фехера Ференца* – Fehér Ferenc tér; *Фејеш Кларе* – Fejős Klára utca; *Фелеги Тивадара* – Felegi Tivadar utca

Након промене власти, државног уређења, идеологије, један од првих корака је обично преименовање постојећих улица. Тако је било и у Југославији после Другог светског рата, при чему је код надевања имена улица доминирала политичка, односно идеолошка позадина. Наиме, од

набројаних улица чак 15 је добило име по учесницима Народно-ослободилачког рата, палим борцима, или по онима који су заговарали комунистичке или социјалистичке идеје, те били жртве фашистичког терора. То је било изузетно важно јер се на тај начин наглашавало да Мађари нису били само окупатори, већ је међу њима био велик број оних који су допринели слободи и стварању ФНР Југославије. У то време је Комунистичка партија (а потом и Социјалистички савез) била та која је предлагала именовање улица, што је, као што смо видели, оставило трага на називима улица у Новом Саду до данас. У духу братства и јединства, истакнути појединци свих народа и народности, под условом да су у идеолошком погледу били подобни, могли су да рачунају на то да ће добити своје улице. Тако су настале и улице назване по члановима Комунистичке партије мађарске националности који су учествовали у НОР-у и погинули херојском смрћу, укључујући браћу Немет, Ђулу Варгу, Кароља Герија, Калмана Ланга, Пала Караса, Ернеа Киша, Ливију Бем Лили, Ђулу Молнара итд. Повремено су се међу појединим Мађарима у Новом Саду јављале дилеме у вези с тим да ли би можда било потребно преиспитати оправданост неких имена, сматрајући да неки од наведени појединаца не заслужују такву почаст. На пример, Пал Карас је са осамнаест година палио житна поља да усеви не би пали у руке Немаца, али је то могло више наудити изгладнелом народу који је остао овде него окупатору, који је свакако успевао да прикупи неопходну количину пшенице пре него што се повукао. Напомињемо да су власти после промене режима брисале из списка улица неке појединце српске националности за које се испоставило да немају превеликих заслуга, али мађарска имена нису ревидирана (са изузетком Лајоша Чакија⁵¹). Разлог за то вероватно лежи у чињеници да су улице назване по њима биле у забаченијим деловима града, па није било потребе за њихово преименовање. Мађари пак нису иницирали њихову промену ни због тога што су сматрали да ће, ако се обришу неки називи, бити још мање мађарских одонима.

Велика већина набројаних личности је војвођанског порекла, а на подручју Војводине су махом и деловали. Ипак, значајан изузетак представља Бајчи Жилински, који је био мађарски политичар и дугогодишњи народни посланик. Он је као члан Странке малих земљопоседника у мађарском

⁵¹ Чаки Лајош (1869–1936), члан КПЈ, био је учесник у покушају атентата на краља Александра 1921. године, због чега је осуђен на доживотну робију и умро у Лепоглави.

парламенту оштро осудио мађарске рације у Бачкој, због чега је ухапшен и погубљен. Улица у Новом Саду носи његово име од 1990. године, када је преименован Пут Мађарске Совјетске Републике.

Ђерђ Дожа⁵² пак једина је личност мађарске историје која је од ранијих мађарских назива могла да опстане све до данас, и то због тога што је идеолошки био близак послератној левичарској струји. Међу одонимима има и седам најзначајнијих личности мађарске књижевности 19. и 20. века (Ади, Арањ, Петефи, Јожеф Атила, Зилахи, Сентелеки).

Било је примера да су некадашње улице са мађарским називима добила горе поменуто, такође мађарска имена:

Akácfa utca – Улица Ади Ендреа
Alkotmány utca, Zöld vadász utca – Улица Павла Папа
Bácska utca – Улица Петефи Шандора
Eper utca, Epres utca, Szederfa utca – Улица Дожа Ђерђа
Gróf Tisza István utca – Улица Јожефа Атילה
Mikszáth Kálmán utca – Улица Киш Ернеа
Petőfi utca, Petőfi Sándor utca, Tisza Kálmán utca – Улица Ласла Гала
Szigligeti Ede utca – Улица Гери Кароља
Váci utca – Улица Арањ Јаноша.

Називи улица који и данас постоје у српском језику, а настали су путем превода (не може се тачно за сваку улицу посебно установити правац превода, али су, подсећамо, претходно коришћени мађарски натписи, уз то и податак да је заступљеност Мађара у новосадској популације 1941. године била 50,4%):

Almási utca – Алмашка
Az állami gimnázium melletti utca – Гимназијска
Bánya utca – Рудничка
Fazekas utca – Лончарска
Fehér mező utca – Беле њиве
Fűtőház utca – Ложионичка
Görög iskola utca – Грчкошколска
Hajós utca – Лађарска
Iskola utca – Школска
Posta utca – Поштанска итд.

⁵² Дожа Ђерђ (1475–1514), вођа сељачке буне антифеудалног карактера у Мађарској.

Постоје примери да је назив улица опстао, али да је улица измештена, заправо да се одоними премештају са једног у други део градске топографије. Претежно се ради о називима без властитих именица, који су били доминантни у претходном периоду:

Arany János utca – данас је Масарикова, а данашња Арањ Јаноша је премештена на Телеп

Bara utca – данас је Марка Нешића, а данашња Барска се налази на Клиси

Búza tér – Житни трг (некада је био *János tér*/Јованов трг)

Csatorna utca – данас је Грозде Гајшин, док је Каналска измештена код кеја

Halász utca – данас је Болманска, док се Рибарска налази код канала

Ipar utca – Индустијска је са Лимана премештена у индустријску зону

Kamenicai utca – данас је улица Алексе Шантића, а Каменичка се налази на Адицама

Kertész utca – данас је то Далматинска, док је Баштованска у Видовданском насељу

Méz utca – данас је Петра Кочића, а Медена је премештена на Адице

Munkás utca – данас је Алберта Томе, а Радничка се протеже од суда до кеја

Rét utca – данас Марије Грандафил (мађарском називу данас одговарају две улице: Ливадска је у Новом Мајуру, а Ритска на Клиси)

Sólyom utca – данас је Коперникова, док је Соколска измештена на Адице

Szabadkai utca – данас Кисачка, док се Суботичка налази на Телепу, чиме је изгубила карактер маркера путног правца

Vám utca – данас је Скопљанска (Царинска је измештена близу Царинске зоне)

Vasút utca – данас је Улица Бановић Страхиње, док је Железничка у центру града)

Virág utca – данас Атанасија Гереског, а Цвећарска је сада на Телепу

Vitéz utca – данас Полгара Андраша, а Витешка је премештена на Адице.

Неки називи улица и даље обележавају географску целину, али именују сасвим другачије области, значајне за националне интересе и колективни идентитет данашњег Новог Сада. Тако је Алфелдска (која је

упућивала на Карпатску низију) постала Шумадијска, Делвидечка, Сремска, а Ердељска Козарачка.

Паунова улица је вероватно због сличности доведена у везу са именом народног хероја из НОР–а Станка Пауновића, те данас више нема никакве везе са некадашњим називом орнитолошког порекла.

Улице Текелијева и Имре Текелија промениле су име такође на основу сличности облика: наиме, мађарски називи (*Tököly utca* и *Tököly Imre utca*) настали су по Имреу Текелију, који је био ердељски кнез, док иза данашње Текелијине улице стоји име Саве Текелија, културног и политичког радника, народног добротвора, такође родом из данашње Румуније.

После овог првог таласа промене имена након Другог светског рата, дуго нису давани нови мађарски називи улицама у Новом Саду. Шездесетих година улицу – и то на Телепу – поново добија Корнел Сентелеки, док некадашња Сентелекијева улица данас носи назив Доситејева.

4. НОВИЈЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА ДАВАЊЕ ИМЕНА МАЂАРСКИХ УЛИЦА. Комисија за називе делова насељених места и јавних служби радно је тело Скупштине града Новог Сада које се бира на мандатни период од пет година, а задужена је и за разматрање предлога везаних за називе улица. Ниједна уредба или пропис не регулише област именовања улица на градском и покрајинском нивоу, али постоје правни оквири за спровођење процедуре, који се заснивају на Закону о локалној самоуправи и на Статуту града Новог Сада, који регулишу да Град Нови Сад утврђује називе улица, и осталих градских топонима на својој територији посебном одлуком, уз претходну сагласност надлежног органа Аутономне Покрајине Војводине, а уз прибављање мишљења националних савета националних мањина и Савета за међунационалне односе града Новог Сада.

Предлагачи за мађарске називе улица су данас углавном појединци, евентуално Друштво за мађарски језик или новосадски огранак најбројније мађарске странке, Савеза војвођанских Мађара. Приликом разматрања предлога поднетих комисији, предлагач се позива да образложи предлог, али приликом одлучивања предлагач није присутан. Ипак, у последњих неколико деценија одбијене су само две иницијативе везане за именовање улица на мађарском језику, обе поднете 2000. године. Први предлог је био да се улица назове по Золтану Чуки, најплоднијем преводиоцу јужнословенских књижевности на мађарски, са образложењем да је наводно имао „сумњиве активности” за време свог деловања током мађарске окупације града. Други

предлог се тicao једне од најдужих улица на Телепу, Улице Тирила и Методија, у којој се данас налазе чак три верска објекта. Поред најновије православне цркве, Храма Свете браће Тирила и Методија, ту се одраније налазе и Реформатска црква и Римокатоличка црква Свете Елизабете. Удружење мађарских лингвиста је предложило да се улица подели на три дела и да се почетак преименује у улицу реформатора Жана Калвина (који је некада имао улицу у Новом Саду, и то на месту данашњег Трга царице Милице), а да се бар тргу где се налази римокатоличка црква врати пређашње име, дато по Светој Елизабети (*Szent Erzsébet*). Предлог је по сведочењу тадашњег члана Комисије одбијен уз образложење да овај назив становништво града асоцира на време окупације и на рацију над српским и јеврејским становништвом, пошто се поменута улица и тада звала по Светој Елизабети.

Остали предлози, чак и ако нису усвојени, стављени су на листу чекања да се, уколико се укаже прилика, искористе. Тако је почетком 2001. године своју улицу добио Ђерђ Б. Сабо (*B. Szabó György*), који је први пут одбијен десетак година пре тога, због средњег слова Б. (Бечкеречки), које наводно није било у духу српског језика. Потом никако нису могли да пронађу улицу коју би назвали по њему, да би на крају улицу добио у Сремској Каменици на Татарском брду, али без средњег слова, те данас име улице гласи Улица Сабо Ђерђа. На сличан начин су негде на периферији града улице добили песникиња Ержебет Берчек (*Börcsök Erzsébet*, 2004), капелан и писац прве историје Новог Сада Мелхиор Ердујхељи (*Érdújhelyi Menyhért*, 2016) и графичар и калиграф Иван Болдижар (*Boldizsár János*, 2005).

Поводом овог последњег случаја поучан је био и став мађарског становништва, јер када је иницијатива први пут покренута, требало је преименовати Улицу Лазе Лазаревића, чему се успротивило 90% мађарског живља у њој. У писму упућеном председнику Матице српске, предлагач је објаснио значај Ивана Болдижара, који је, између осталог, дизајнирао заглавља новосадских дневних листова *Мађар со* и *Дневник*, те је, након што је Академија наука Црне Горе усвојила један од његових типова слова, помоћу њега штампан и Његошев *Горски вијенац*. После првог покушаја на основу оправданости предлога Матица српска иницира да Комисија предлог врати на дневни ред. Овога пута иницијатива је прихваћена те је предложено да се преименује Морнарска улица на Телепу, али након поновне петиције мађарских становника и тој улици је враћен стари назив.

Тако је Иван Болдижар 2003. године коначно добио једну од рубних улица на Адицама.

Поменимо да по Лајошу Зилахију, чувеном мађарском романописцу, није названа улица, већ само пролаз, који се, додуше, налази у најужем центру града. Иначе, овај предлог је 2001. године прихваћен без икаквог противљења јер је српским читаоцима познат писац *Самртног пролећа* и *Апарата*, чак су му и сабрана дела објављена на српском. Може се чак рећи да је био цењенији писац у некадашњој Југославији него у Мађарској.

Морамо приметити да је кроз историју града било изразито мало улица именованих по мађарским женама. Од пређашњих назива било их је само три, и сва три су само мађарски називи библијских ликова. Није много боља ситуација била ни после Другог светског рата: у првом таласу су само две чланице КПЈ добиле своју улицу, док у новије време осим поменуте песникиње Ержебет Берчек (*Börcsök Erzsébet*, 1904–1971) и књижевнице Јудите Шалго (*Salgó Judit*, 1941–1996) треба поменути још лингвисту, дугогодишњу професорку Катедре за мађарски језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, Олгу Пенавин (*Penavin Olga*, 1916–2001). Она је улицу добила на Клиси 2004. године.

Исте године је улица названа и по Ђули Молнару (*Molnár Gyula*, 1823–1901), архитекти који је саградио градску кућу и католичку цркву у центру града, као и по Имреу Милеру (*Müller Imre*, 1909–1973), лекару, управнику покрајинске болнице. Године 2012. још један знаменити Новосађанин добио је своју улицу: Карољ Селеш (*Szeles Károly*, 1933–1998), карикатуриста, спортиста и отац тенисерке Монике Селеш.

Од музичара, осим Јаники Балажу (*Balázs János*, 1925–1988), улица је 2019. године додељена и Игнацу Шену (*Schön Ignác*, 1958–2017), познатом виолинисти, примашу, композитору, концертмајстору народног оркестра РНС. Такође, 2020. године је ова почаст припала још једном истакнутом професору и академику мађарске националности, др Имреу Борију (*Bori Imre*, 1929–2004). Његова улица се налази на Телепу, и води према Улици Јернеја Копитара.

5. ПРОБЛЕМИ ОКО УПОТРЕБЕ ПОСТОЈЕЋИХ МАЂАРСКИХ НАЗИВА УЛИЦА. Постоји неколико проблема око исправности мађарских назива улица. Почнимо са недоследном употребом реда речи. Наиме, редослед имена и презимена се разликује у српском и мађарском језику, али то не би

био проблем да се тај редослед једнообразно примењује на српском језику, међутим у неким случајевима се дешава да је на првом месту име, а код других је ред обрнут. Други проблем је да се нека имена адаптирају према српском језику, па се у случају Пала Папа, помиње име Павле, а од презимена *Fejős* је због ортографије постало Фејеш, што је сасвим друго презиме, а с обзиром на то да су се имена Мађара све донедавно исписивала само на српском, то је могло да створи доста забуне.

Једно време је по аналогiji на Адија и Петефија (*Ady, Petőfi*) и ипсилон у презимену Јаноша Арања (*Arany*, где оно уз слово *n* представља знак за палатални сугласник *њ*) било погрешно тумачено као знак за самогласник, па је име исписивано као Арањи.

Такође, ништа мањи проблем тиче се и неуједначеног приступа у давању морфолошког облика имена: наиме, понекад се само презиме даје у генитиву, а име остаје неизмењено, док се неретко, у складу с правилима српског језика, деклинаирају оба дела.

Коначно, мађарска имена су све донедавно на уличним таблама исписивана искључиво по српском правопису, ћириличним писмом. Када је пре десетак година предложено да се одоними као нпр. Трг Фехера Ференца постављају двојезично (на српском и мађарском), градски оци су ову иницијативу одбацили са образложењем да би то било велико оптерећење за градски буџет.

Међутим, Национални савет мађарске националне мањине се поново обратио у јануару 2018. године Градској управи за комуналне послове са иницијативом да називи улица који садрже имена на мађарском језику буду исписани на оба језика, имајући у виду да је у Новом Саду, поред српског језика, у службеној употреби и мађарски. На ту иницијативу је одговорено позитивно тек крајем прошле године и сада је у току постављање двојезичних табли на српском ћириличним писмом и на мађарском језику.

Мишљења смо да би требало тачно одредити преводе српских назива улица, делова града али и појединих објеката, како би се њихова употреба усталила на мађарском језику, и користила једнообразно, јер се сада или користи српски облик или адаптација истих на мађарски. Понекад духу језика не одговара ни позајмљена форма нити превод српског назива, те би у тим случајевима можда требало дозволити употребу традиционалних назива. Овде ћемо се послужити примером моста Дуга, не желећи да улазимо у расправу да ли мосту одговара тај назив на српском

језику, међутим на мађарском овај назив не звучи добро, јер лексема словенског порекла *duga*, која се јавља данас само у фраземи *dugába dől* на мађарском значи ‘изјаловити се’, и самим тим има негативну конотацију. Чини се да становници Новог Сада мађарске националности никако не могу да се навикну ни на преводни еквивалент *Szivárvány híd*, већ га и даље помињу као Варадински мост (*Pétervárad híd*), стога би можда било мудро да мост Дуга на мађарском остане Варадински. Сличан је пример и Католичке порте, која је одувек на мађарском језику била *Templomudvar* (двориште цркве), те се у разговорном језику и даље тако помиње, зато би и у овом случају требало остати код старог облика уместо да се по аналогији на српски зове *Katolikus porta*. Римокатоличка црква Имена Марије се у говорном језику помиње као *Nagytemplom* (ређе *Mária neve templom*), а под утицајем српског језика погрешно се зове још и *Katedrális*, јер тај назив у мађарском језику припада само средишту бискупија и надбискупија.

На крају нашег осврта на некадашње и садашње мађарске називе улица у Новом Саду, морамо се сложити са ставом да начин на који се врши именовање или промена у називима улица евоцира историјско сећање у оквиру урбане целине, чиме се истовремено ствара и колективни идентитет њених житеља (Обшуст 2014). У позадини се провлачи нит политичке идеологије и моћи, са циљем да се утиче на колективну свест и креира очекивани пожељни став људи који живе у тој заједници. То се посебно односи на период од почетка 20. века, од када су почели да доминирају називи са компонентом имена истакнутих личности заслужних за стварање колективног идентитета и који су потиснули оне који у свом саставу садрже ботаничке, зоолошке и топонимске компоненте.

Променом власти, по диктату политичких и идеолошких струја називи за улице Новог Сада су се кроз историју мењали и више пута, за шта је веома илустративан пример централног новосадског трга. Наиме, Трг слободе у разним периодима носио је следеће називе: *Ferenc József tér* – Трг Фрање Јосифа, *Országzászló tér* – Трг државне заставе, *Hősök tere* – Трг хероја, *Трг ослобођења*.

У два различита периода, сходно политичким приликама, називи у употреби били су само на мађарском језику. После Другог светског рата пак они су промењени, те је остало свега тридесетак улица са мађарским називима, и то претежно оних који садрже лична имена идеолошки

подобних појединаца са ових простора, односно великих имена мађарске књижевности.

Дакле, уколико бисмо желели да сажмемо основне одлике данашњих назива улица са мађарским елементима у Новом Саду, могли бисмо рећи следеће:

– све више преовлађују називи улица са компонентом властитих именица;

– новонастали називи мађарских улица углавном укључују људе од локалног или војвођанског значаја;

– улице назване по Мађарима и припадницима других мањина налазе се махом на периферији града, или у приградским насељима;

– улице које носе назив Мађарица изузетно су ретке.

Andrić Edit

HUNGARIAN STREET NAMES IN NOVI SAD

Summary

The paper deals with the names of streets in Novi Sad, a multinational, multicultural and multilingual community. The primary subject of our interest are former Hungarian odonyms, as the research is aimed at understanding how changes in the society and in city life reflect on the practice of street naming. The conventions of street naming or changing the names of streets evoke memories of the past, thus creating the collective identity of the community. A thread of political ideology and power runs in the background, with the goal of influencing the collective consciousness and shaping the attitude of the people who live in that community. A change of government may also lead to the transformation of the collective identity. Driven by political and ideological currents or due to changes in the collective identity of its inhabitants, the names of streets in Novi Sad have changed several times throughout their history. The paper also gives an overview of recent initiatives in naming streets after Hungarian people related to this geographical area and discusses problems with the proper use of current odonyms which involve a Hungarian element.

Key words: onomastics, odonyms, street names, streets in Novi Sad

ЛИТЕРАТУРА

Миросављевић, Јован 2002. *Бревијар улица Новог Сада: 1745–2001*. Нови Сад – Србиње: Добрица књига.

Обшуст, Кристијан 2014. *Одоними Новог Сада: кратак преглед улица у контексту историјског памћења и колективне меморије града*. <https://kulturasecanjabiblioteka.wordpress.com/odonimi-novog-sada->

kratak-pregled-imena-ulica-u-kontekstu-istorijskog-pamcenja-i-kolektivne-memoriје-grada/

Закон о локалној самоуправи. *Службени гласник РС*, бр. 129/07, 83/14 (др. закон), 101/2016–9 – др. закон и 47/18.

Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине. *Службени гласник РС*, бр. 99/09, 67/12 – УС и 18/20 – др. закон

Статут Града Новог Сада. *Службени лист Града Новог Сада*, број 11/19.

Пословник Скупштине Града Новог Сада – пречишћен текст *Службени лист Града Новог Сада*, број 23/20.